

Євген ЛУНЬО

КОБЗАР ВЕРСУС ДИКТАТОР: ПОСТАТЬ І МОТИВИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У НАРОДНОПІСЕННІЙ САТИРІ НА МИКИТУ ХРУЩОВА

На основі оригінальних текстів малих фольклорних жанрів за допомогою їх детального ідейно-художнього аналізу простежено, яким чином і якою мірою особистість Т. Шевченка і мотиви його поезій використані у народнописенній політичній сатири на кремлівського диктатора, керівника радянської імперії М. Хрущова.

Ключові слова: фольклорна політична сатира, Т. Шевченко, «Заповіт» Т. Шевченка, малі фольклорні жанри, М. Хрущов, московсько-комуністична система, тоталітарний режим.

© Є. ЛУНЬО, 2015

Унікальність Тараса Шевченка як особистості і як митця-поета серед іншого полягає й у тому, що він завжди актуальний і завжди народний. Скажімо, з якими зусиллями московсько-комуністична система не намагалася, розглядаючи його творчість крізь призму своїх облудних ідейно-політичних постулатів, «привласнити» Шевченка, трактувати як такого собі, затисненого у рамки вульгарно-соціологічного світобачення борця з самодержавством, з панами-кріпосниками, проте намарне. Кобзар в утвердженні правди, у боротьбі за свободу крокував далі із своєю нацією. Його дух і слово ставали зброєю народних мас у викритті й поборюванні московсько-комуністичного поневолення України.

У пропонованій статті ставимо за мету на основі хоча й небагатьох, проте оригінальних матеріалів, за допомогою їх детального ідейно-художнього аналізу простежити, яким чином і якою мірою особистість Т. Шевченка і мотиви його поезій використані у народнописенній політичній сатири на кремлівського диктатора, керівника радянської імперії М. Хрущова.

Одним з чи не найбільш колоритних сатиричних творів про Хрущова вважаємо наступний народний вірш, що активно побутував у різних регіонах України. Так автор цих рядків зафіксував його на Львівщині¹, краєзнавець Володимир Вовкодав — на Вінничині [2, с. 170], фольклорист Людмила Іваннікова — на Дніпропетровщині:

*Як умру, то поховайте
Мене в кукурудзі,
Й не забудьте написати
Хімію на пузі².*

Ця монострофа просто вражає при такій малій формі своїм об'ємним ідейно-смісловим навантаженням і майстерним, надзвичайно ефективним художньо-поетичним вирішенням.

Для повнішого розкриття ідейно-сміслового змісту й проникнення у таємниці його високої мистецької майстерності цей твір слід аналізувати в історичній ретроспективі — розглядати на тлі суспільно-політичних та економічно-господарських особливостей епохи М. Хрущова. Це допоможе виразніше окреслити генезис, увиразнити ідейну спрямованість та

¹ Запис. Є. Луньо 14.06.2011 р. у м. Яворів Львівської обл. від Різника Святослава, 1954 р. н., о. вища. Домашній архів Є. Луни.

² Іваннікова Л. Записи фольклорної політичної сатири. Домашній архів Л. Іваннікової.

зрозуміти творчу мотивацію застосування того чи іншого художнього прийому або засобу.

Монострофа починається із першого рядка «Заповіту» Т. Шевченка. Проте далі розгортається вже інший текст, хоча й з використанням окремих виразно впізнаваних слів із першо-початкової поезії. Якщо відштовхуватись від формальних ознак, то на перший погляд можна говорити про переспів знаменного вірша із «Кобзаря». Якщо приставати на цю точку зору, то слід зазначити, що тут не йдеться про переспів у його традиційному розумінні, а про доволі своєрідний. На нашу думку у цьому випадку ми також вважаємо застосування доволі поширеного у фольклорній творчій лабораторії прийому традиційного поетичного кліше. І перший рядок Шевченкового «Заповіту» у цій ролі використаний цілком закономірно, адже і як безпосередньо вірш, і як покладена на мелодію пісня, він стався один із найвідоміших народних творів. І його фрагментація на окремі ідейно-сміслові та поетичні кліше із їх подальшим органічним вживленням у нові тексти усної словесності — є найвищою формою фольклоризації. Такої «честі» удостоюються лише найбільш довершені в ідейно-художньому плані фольклорні зразки.

В аналізованій монострофі використання початкової шевченківської строфи є надзвичайно вдалим творчим вирішенням, оскільки у цьому конкретному контексті містить у собі надзвичайно потужне багатопланове ідейно-сміслові навантаження.

Виокремимо бодай основні завдання, що їх народному митцеві вдалося розв'язати цим творчим прийомом. Отже, найперше вирішено таку трудовітку в народній творчості проблему — з чого почати. Адже, як відомо, саме початок твору приймає на себе перший «удар» реципієнта і значною мірою формує подальше сприйняття й осмислення тексту в цілому. У нашому випадку розпочати твір «доручено» геніальному Т. Шевченкові, який з цим справився бездоганно.

У творі протиставляється духовна величина обох знаних діячів. Шевченко — великий, а Хрущов — маленький. Далі, М. Хрущов не вартий і не спроможний на справжній заповіт, а лише на пародію заповіту, але йдеться не про твір Тараса Шевченка, а в його прямому значенні як остання воля особи. Із тексту бачимо, що М. Хрущов не має що залишити пісня себе доброго; у його життєвому доробку як ке-

рівника країни немає ні матеріального доробку, ні якихось вагомих духовних набутоків: якихось корисних розумових напрацювань чи морально-світоглядних цінностей. Якщо заповіт у його традиційному семантичному наповненні спонукає тих, що залишаються жити далі, до якогось позитивного креативу, то М. Хрущов «заповідає» цілковитий деструктив — виставляє свою особу на сміх і зневагу серед нащадків. При цьому йдеться не стільки про саму особу, хоча й виставляється на кпини його неприваблива статура через надмірно великий живіт. Але, знову ж таки, і цей живіт несе в собі соціальну і політичну сатиричну конотацію — на тлі масового недоїдання народу через недолуге керівництво М. Хрущова і його кліки — цей його живіт водночас символізує розкішне вільготне, сповнене переїдання життя усієї цієї комуно-партійної кліки. Сприймати живіт як сатиричний образ-деталь заставляє і облудна комуністична пропаганда про турботу партії про трудовий народ.

У цій маленькій монострофі по великому рахунку протиставляються і змагаються за право на історичну перспективу дві знакові на той час особистості: Тарас Шевченко і М. Хрущов. А через них, крізь призму їхніх образів протиставляються дві світоглядно-ціннісні системи і політичні ідеї: націоналістична — ідеалістична, демократична, борцівська шевченківська і комуністична — матеріалістична, репресивно-насильницька, голодна хрущовська.

Тарас Шевченко сам написав «Заповіт», і цей його заповіт — це програмний ідейно-політичний документ, що окреслює чіткий шлях історичної перспективи української нації. Водночас це документ креативний: закликає любити батьківщину, бачити красу і велич її природи. До цієї природної краси і величі Тарас Шевченко прагне зробити співмірним, ніким не обмежений дух і борцівську силу своєї нації, вказуючи, що тільки він приведе до гідного, заможного життя, цієї ідеалізованої «вольної нової сім'ї». Також, за словами Тараса Шевченка, для повноцінного функціонування-буття нації слід шанувати й оберегати історичний досвід, шанувати історичну пам'ять, через вшанування видатних осіб, як прикладу їхніх високих моральних і духовних якостей.

Інша справа з заповітом М. Хрущова. Якщо Тарас Шевченко написав свій «Заповіт» нащадкам, усвідомлюючи свою неминучу загибель (як не тепер,

то пізніше) у боротьбі за національно-соціальне визволення, то М. Хрущова заповіт змусив «написати» сам народ, який таким чином виразно бажає диктаторові смерті. Зрозуміло, що передовсім йдеться про смерть політичну.

Народ тут заперечує і висміює як безпосередньо особистість самого М. Хрущова, так і справу його життя. Це моральний і політичний крах М. Хрущова і його комуністичної дійсності. Монострофа представляє їх як живих трупів, але таких, що вже розклалися і викликають огиду. Від них слід просто якнайшвидше позбавитися.

У творі доволі колоритно в художньому плані представлено кукурудзу. Один з образів кукурудзи — це цвинтар. Формально до розгортання образних асоціацій саме в цьому напрямку послужило твердження, щоб там похоронити М. Хрущова.

Образ цвинтаря тут кількаплановий, як у прямому, так і в символічному значенні. По-перше, цвинтар — місце мертвих, з цвинтаря за народними традиціями нічого не можна брати додому, бо там усе належить мертвим і призведе до смерті. Звідси уся ота кукурудза, що її комуністична пропаганда оспівує як спасіння від голоду, є один із шляхів до смерті. Це у прямому розумінні через цю кукурудзу народ вже доведений до півсмерті. А в плані символічному — це смерть усєї комуністичної ідеології та її практичної реалізації передовсім у сфері сільсько-господарської політики.

У монострофі контрастно і знову ж таки кількапланово протиставляються як місце захоронення Тараса Шевченка — могила, і М. Хрущова — кукурудза. У першому випадку — це властиве і традиційне місце для поховання, і його, це поховання, здійснено із дотриманням традицій. Стосовно ж М. Хрущова — невластиве, усупереч традицій, а її порушення веде до негативних наслідків.

Могила — підвищення, з одного боку її видно людям, що полеглише їм їти вшанувати там похороненого, а з іншого — згідно із християнською, і народно-шевченківською концепцією про зв'язок померлих предків із живими нащадками, із рідною землею, полеглише цей зв'язок і самим мертвим, дає кращу можливість дбати за живих. Про роль і значення могили як основного атрибуту культу предків, особливо — героїв, автор ширше говорить у статті «Поетизація і героїзація Євгена Коновальця у на-

родних піснях» [5]. У фольклорній пісенності про провідника ОУН могила — це також ота міфічна земля-матір, яка всіх породжує і в лоно якої неодмінно слід знову повернутися, щоб наново відродитися з поповненими й примноженими силами [5, с. 150]. Культурна цінність могили в системі українського національного світогляду також простежується у рядках повстанської пісні про молодого вояка УПА, що помирив у сибірській неволі:

*Він не плакав над тим, що умре молодим,
бо лиш вічне є небо над нами.
Йому жаль одного, що могилу його
занесе на чужині снігами [12, с. 272].*

Тим часом кукурудза — це рівнинні хащі, у яких просто неможливо відшукати могилу. Цим народ в такий образний спосіб «губить», «перериває» увесь зв'язок народу із М. Хрущовим та його несприйнятливим і шкідливим для народу ідеологічним і практичним спадком.

У фольклорно-історичній пам'яті народу могила — символ боротьби, величі і нескореності духу, героїзму і слави. І цього всього Шевченко безсумнівно гідний, і що ще важливіше, усе це безсумнівно чекає на тих, хто виконуватиме «Заповіт».

А могила в кукурудзі асоціюється із наругою, забуттям, із посиланням у безпам'ять. Цим самим народ навечно у потойбічному світі «нагодував» М. Хрущова кукурудзою — тією нуждою і зневагою, якою М. Хрущов через кукурудзу «годував» народ у час свого правління.

Поряд з тим, що в цьому тексті кукурудза виступає як комічно-зневажливий репрезентант і символ такої ж недолуго-ненависної комуністичної системи, вона також виступає поетичним образом хрущовського агротехнічного ландшафту України, що протиставляється природно-господарському ландшафту із «Заповіту». Найперше ці два ландшафти мають різну естетику. У Шевченка це гармонійне поєднання рукотворних ланів з відвічним Дніпром, кручами, які усі разом милують око й вухо реципієнта, благотворно впливаючи на його душевний стан, сповнюючи своєю божественно-людською довершеністю. Тим часом хрущовський пейзаж насильницько-алогічно рукотворний, гнітючий у своїй всеохопній однотипності. Його важко сприймати зором, і він непривітно-гнітюче впливає на реципієнта.

У цих ландшафтів також до протилежного відмінна їхня ідейно-сміслова конотація. Перший, хрущовський, репрезентує примусову неефективну колгоспно-радгоспну господарську систему, у якій знеособлені й відсторонені від плодів своєї праці трудівники змушені терпіти нещадний визиск з боку комуністичного режиму, а ще й ідейно-світоглядну облуду, аморальність, професійну некомпетентність і волюнтаризм партійно-господарського й державного керівництва усіх ланок, аж до найвищої. Цю ідейно негативну, що призводить до духовно-світоглядного опору, символіку кукурудзи підсилює ще й спеціально спрямована на неї так само негативно-облудна офіційна агітаційно-пропагандистська діяльність.

Ідейно-сміслова конотація пейзажу із «Заповіту» сповнена духовно-світоглядними цінностями самого Т. Шевченка, його пульсуючою творчою енергетикою. При цьому вона підсилюється ще й перебуванням в одному асоціативно-поетичному полі пейзажних образів і картин української народної пісенності, з якою поезія Т. Шевченка органічно пов'язана.

Ще одна негативно-комічна конотація образу кукурудзи у цьому творі може розгортатися як її до такої міри всеохопність і всюдисущність, що навіть не лишилося вільного місця, аби похоронити самого М. Хрущова. Така гіперболізована аж до гротеску асоціативно образна картина цілком закономірно могла виводитися із тогочасних сільськогосподарських реалій — агротехнічно й економічно зовсім недоцільним відведенням по усій Україні під посіви кукурудзи надміру великих площ.

Та все ж, текст монострофи в цілому говорить, що головним героєм тут усе таки не Шевченко, а якась інша особа. Прямо, хто це такий, не вказано. Отже перед реципієнтом постає інтрига — про кого ж ідеться. Народний митець пропонує йому відповідну поетичну загадку, тобто запрошує його до співтворчості, цим активізуючи його мислиннево-логічний та емоційно-образний потенціал. Та водночас загадка ця не є надто важкою. Народний митець вдається до підказки у формі ребуса. По-перше, подає опорні слова, смислово-емоційні асоціативні поля яких виразно й доволі однозначно спрямовані на М. Хрущова. Власне його постать і є імпульсом постановки цих асоціацій. Тодішні конкретні суспільно-політичні й економічні

обставини, в загальному нейтральні слова: кукурудза, хімія, пузо увійшли в естетичний арсенал народної політичної сатири на М. Хрущова і його епоху.

Другим фактором, який говорить нам, що йдеться не про Тараса Шевченка, то це використання у монострофі бурлескного, а певною мірою і травестійного стилю, основна художня функція якого — змалювання й трактування персонажа у сміховому гумористичному чи сатиричному ракурсі. Безсумнівно, що народ у своїй творчості ніколи б не дозволив собі поставитися бодай з найменшою неповагою до свого найбільшого поета і пророка. Отож сатиричне вістря спрямоване на зовсім іншу особу. При чому, забігши трохи наперед, зазначимо, що, на нашу думку, сатиричний сміх тут навпаки стає на захист Т. Шевченка від тих, хто недостойно хоче стати разом з ним на п'єдестал всенародного визнання, хто фальшивою показовою любов'ю до Кобзаря хоче прикрити своє антинародне й протиукраїнське нутро.

Водночас, не називаючи в тексті безпосередньо прізвища Хрущова, народний митець при цьому досягає ще й важливої вимоги й ознаки фольклорної політичної сатири — конспіративності. Якби там не було, але народ добре усвідомлював, що проголошена М. Хрущовим політика лібералізації, що її називали «відлига», мала передовсім декларативний, пропагандистський характер. Це було типовим для комуністичного режиму демагогічним заграванням з населенням — як інтелігенцією, так і народними масами — у ті історичні моменти, коли цей режим доходив до грані колапсу. У фольклорному середовищі розуміли, що, з одного боку, комуно-радянський устрій несумісний з реальною демократією і політичними свободами, а з іншого боку — суспільство все ще не могло позбутися страху перед політичними репресіями, які порівняно недавно проявлялися у всій своїй силі і повноті. Тому-то ці ознаки конспіративності бодай формально на підсвідомому рівні знімали чи приглушували потенційний страх або обережність, й цим самим робили побутування поетичної політичної сатири більш динамічним і масовим. А також це давало змогу більш повно й глибоко проникнути в ідейно-сміслову наповнення цих творів, досягнути їхню художньо-поетичну майстерність.

Ще один як для народної поезики доволі неординарний і загадковий образ у цій монострофі — образ хімії. Контекст, у якому він вжитий: «напи-

сати хімію на пузі», для сучасного слухача видаватиметься дещо сюрреалістичним й не цілком зрозумілим. Та коли аналізувати цей образ крізь призму тогочасних суспільно-політичних і економічних реалій, то зможемо побачити конкретні фактори, що послужили імпульсом для виникнення цього художнього образу, а водночас і досягнути його ідейно-сміслового навантаження.

Отож постання образу «хімія», по суті, є і традиційним для фольклору взагалі, а для народної політичної сатири особливо — це органічна й законна власна вільна реакція широких мас на певні суспільні явища і їхнє трактування в офіційних засобах масової інформації. У нашому випадку маємо усі підстави вважати, що йдеться про критичне сприйняття, а звідси й сатиричне його вираження намірів радянського уряду прискорено розвивати в державі хімічну промисловість. Це було започатковано постановою пленуму ЦК КПРС у травні 1958 року. Сам по собі розвиток хімічної промисловості явище якщо не позитивне, то принаймні звичне, емоційно індивідуальне. Але ось як це відбилося у радянському фольклорі. В одній фольклористичній статті читаємо:

«Постанова травневого пленуму ЦК КПРС про прискорений розвиток хімічної промисловості і особливо синтетичних матеріалів та виробів з них для задоволення потреб народного господарства і населення глибоко зворушила народну душу і серце, запалила трудовий ентузіазм, сприяла використанню і поширенню нових зразків фольклору» [10, с. 119].

Далі у цій публікації подається ціла низка творів, окремі з яких тут процитуємо:

*Гей, лунає пісня дужа,
В ній партію славимо.
А на службу нашим людям
Хімію поставимо!*

*Ми на поле завезли
Добрива хімічні.
Будем швидше наближатъ
Дні комуністичні [10, с. 119—120].*

Це були частівки, а є ще й прислів'я і приказки: «Хімія людству служитиме, а країна Рад гримітиме», «Хімію розвивати, про мир і щастя дбати», «Хімією в нас є змога робить чудеса без бога», «Чим хімічна наука вище, тим Комунізм ближче» [10, с. 120—121].

Ми спеціально навели тут таке доволі об'ємне цитування, аби сучасний читач мав повнішу уяву про сутність, інтенсивність і методи функціонування тодішньої ідеологічно-пропагандистської машини. Слід зазначити, що в такому ж примітивному, цинічно-облудному, принизливому для гідності широких мас дусі «оспіувалися» й усі інші політичні й економічні авантюри радянського керівництва. Це в свою чергу не могло не викликати у народу реакцію у формі сатиричних фольклорних текстів.

Вислів «не забудьте написати хімію на пузі» на перший погляд хоча дещо примітивний і навіть абсурдний, проте у сенсі сатиричному сповнений обширним, багатогранним висміювально-зневажливим потенціалом.

Його алогічність — це не поетична слабкість й нездарність, а навпаки — поетичний прийом, що покликаний стимулювати у реципієнта креативну функцію. Не бачачи у вислові чіткого й однозначного змісту, слухач заінтриговується, з якою метою він вжитий у тексті. Це стимулює творчу активність слухача й націлює її на ідейно-сміслові й психоемоційне розкодування. Особливу функціональну роль при цьому відіграє слово «не забудьте». Будучи впізнаваним із «Заповіту» Шевченка, тут воно теж сповнене «заповітною» конотацією. З одного боку це взагалі остання воля того, хто помирає, а в нашому конкретному випадку самого Т. Шевченка, адже обов'язкова до виконання, тим більше, коли йдеться про «наказ» найавторитетнішого національного лідера, яким є Шевченко. З іншого боку — заповіт відповідно до жанрових властивостей сповнений особливо значимого змісту, це фактично найцінніший матеріальний чи духовний дорожок усього життя, що більшою чи меншою мірою позначиться на житті того, кому передається. Стосовно ж «Заповіту» Т. Шевченка, то для наступних поколінь його зміст доленосний.

Тут варто також окремо зупинитися на семантиці й функціональності слова «написати». Найперше в аналізованому контексті на його семантику певним чином позначилося замінене ним слово із «Заповіту» Т. Шевченка «спом'янути». Йдеться передовсім про шевченківську високопоетичну вагу, а також заповітну спонуку до виконання. Водночас примітно, що при цьому акцентується семантика даної лексики «написати» не на сучасному звичному значен-

ні як передати, «виразити» слово у письмовій формі, а в давнішому фольклорному трактуванні як свого роду мудрий, справедливий і безапеляційний документ, переконливо зрозуміти, безсумнівно прийняти, й твердо запам'ятати. В конкретному плані тут йдеться про міфологізовано-магічний напис-печатку на гробі, яка чітко констатує, що у ньому «похоронена» й хімія, і що вона так само як Хрущов вже ніколи звітам не підніметься.

Отже реципієнт з усією заповітною спонукую і вагомістю береться до осмислення «хімії на пузі». Попередні сповнені сатиричним стилем рядки спонукають сприймати наступні у такому ж сміхово-зневажальному ракурсі.

Зрозуміло, що це розкодування відбувається у формі певних асоціативних художніх образів. У кожній окремої особи ці образи є індивідуальними, проте, на основі аналізу ідейно-сміслових зв'язків у межах окресленого тематичного поля представленого тексту, а ще ширше — й дискурсу, можна змоделювати певні ідейно-сміслові наповнення цих образів.

На нашу думку, одне з можливих інтерпретацій «хімія на пузі» — це народ відплачує М. Хрущову тією самою «монетою», якою цей керівник та його партія «турбувалися» про народ, замість звичайним хлібом і м'ясом, «годуючи» його хімією. Тут мається на увазі як надміру сповнені мінеральними добривами продукти харчування, так і екологічно шкідливі синтетичні вироби та матеріали. До речі, у народній сатурі це не так вже й рідкісний прийом досягнення комічного ефекту — ще більшою мірою «наділяти» суб'єкт тим злом, яке він готував для інших. Наприклад, в одній з частівок голодних 1930-х рр. народ пригощає супом із здохлої конини Й. Сталіна. Ширший ідейно-художній аналіз цього твору автор подає у статті «Сатиричне змалювання Сталіна у монострофах» [6]. І саме це, очевидно, зводить у могилу самого М. Хрущова, що він безпосередньо сам, воліючи зробити такий напис, і констатує. Ця образна картина вмотивовано, згідно традиційної народної моралі, виставляє М. Хрущова на сміх як особу непорядну і підступну, яка сама попалася у яму, що її копала для інших.

Ще одне розкодування аналізованого образу — це закономірна народна сатирична реакція на пропагування й вихваляння хімії як чудесного засобу швидко й цілковито вирішити існуючі в державі

масштабні економічні проблеми. Зрозуміло, що у засобах масової інформації основним ініціатором і впроваджувачем у життя хімізації був особисто М. Хрущов. Рідко яка стаття у пресі, виступ у радіо чи публічна лекція на цю тему обходилася без цитування М. Хрущова, а також подяки йому за це. Тим часом народ у своїй творчості виступає з цілковитою протилежністю до офіційних тверджень. Шляхом поетичного моделювання не лише «заставляє» помирати самого Хрущова, але разом з собою забрати у могилу ще й «хімію». При цьому виникає доволі широка палітра комунізму. Скажімо, смішними й зневаженими сприймаються офіційна пропагандистська машина, яка, не зважаючи на затрату величезних ресурсів, працює цілковито безрезультатно. Народ дає їй зрозуміти, що в його очах вона пустоцвіт-непотріб.

У цій образній картині виставлено на кпини і самого М. Хрущова, за його у народному сприйнятті роздвоєність особистості і суперечність самому собі. Тут він такий собі простакуватий дурень, який на офіційному рівні вихваляє хімію, а з іншого боку — її хоронить.

Ще одна асоціативна картина аналізованого образу чисто візуальна. Великий живіт М. Хрущова, що є об'єктом глузування не одного фольклорного твору, набуває ще одного оригінального сміхового вираження. Тут він асоціативно прирівнюється чи навіть утотожнюється із бочкою чи мішком із хімікаліями. Таким чином у своєрідний спосіб, за допомогою несподівано специфічного використання нав'язуваної народу «хімії» досягається експресивної карикатурності у змалюванні портрету М. Хрущова, що у свою чергу не може не викликати здорового, природного, сповненого глузування сміху.

В одному з варіантів монострофи замість «хімії» на животі М. Хрущова мають написати «гербіцид» [14]. Примітно, наскільки політична сатура є оперативною в ідейно-тематичному осмисленні й художньому освоєнні новітніх реалій. Іншомовне слово «гербіцид» на цей час лише почало поширюватися в народному середовищі й відразу набуло оригінального образного осмислення. Із хімічного засобу боротьби з бур'янами, в народному розумінні — отрути для рослин, фольклорний митець через підготовлене контекстом відповідне асоціативне поле трансформував гербіцид в отруту ідейну й мораль-

ну. І джерелом цієї отрути, її так би мовити «тарою» в народнописенній інтерпретації є особисто М. Хрущов разом з його партійно-державним апаратом. Народ з одного боку хоронить цей «гербіцид» як непотріб, а в іншому художньому плані — з його допомогою люди не проти винищити усю оцю кукурудзу й нарешті звільнитися від насильно нав'язаної йому кукурудзоманії.

Зрозуміло, що у кожного окремого реципієнта фраза «написати хімію на пузі» може асоціативно викликати ще цілу низку образно-сміслових картин. І слід зазначити, що при цьому у кожному випадку вони будуть комічно-сатиричного наповнення, яке закономірно впливає із логічно й емоційно вмотивованої негативної народної реакції на М. Хрущова як недолугого блазнюватого персонального репрезентанта такої ж недолугої й порочної комуно-радянської системи.

Як відповідна протестна реакція широких суспільних мас на офіційну, інтенсивно висвітлювану у засобах масової інформації партійно-державну кампанію про відзначення сторіччя з дня смерті Т. Шевченка, також виникла ще одна народнопоетична сатира на М. Хрущова. Наведемо її текст:

*Як умру, то поховайте,
Не тягніть резину.
Не таскайте з ями в яму,
Як того грузина [14].*

Сутність цих святкувань зводилося до звуження, викривлення і навіть часткового препарування ідейно-тематичного, світоглядно-ціннісного багатства творчої спадщини Кобзаря, значення його суспільно-політичної діяльності. Комуно-радянські ідеологи намагалися трансформувати Т. Шевченка в апологета комуно-революційного вчення з його класовістю, вульгарною соціологією, диктатурою, інтернаціоналізмом та іншими постулатами. Водночас при цьому М. Хрущов, беручи особисту участь у низці культурно-мистецьких заходів ювілею, паразитуючи на Шевченковій всесвітній величчю й всенародній любові, таким чином хотів собі набути, як всередині країни так і у світі, іміджу культурного, освіченого, демократичного державно-політичного діяча. Цим також сподівався завоювати любов і пошану простих українців.

Зрозуміло, що доведений хрущовським недолугим правлінням до зубожіння, так і не отримавши

обіцяних політичних, національних, релігійних свобод, народ на такі маніпуляції та спекуляції із особою великого Кобзаря і його творчістю погодитися не міг. І тому через відповідне співставлення із Шевченком, опираючись на його творчість, в оригінальній фольклорній формі ще раз відверто виразив своє справжнє ставлення до М. Хрущова, а отже і до його режиму.

У аналізованій монострофі знову бачимо надзвичайно майстерно застосований прийом контрастного протиставлення: Т. Шевченка і М. Хрущова. З одного боку, це протиставлення контрастним є априорі, бо ж для народу поза всяким сумнівом, наскільки Кобзар є великим, шанованим, ідеалізованим, національним лідером і героєм, настільки ж диктатор є малим, зневаженим, ненависним антигероєм. Ця оцінка виводиться із здорового народного глузду правдиво бачити конкретно-історичну реальність, зокрема суспільно-політичні процеси, а також із народної відваги говорити правду, називати речі своїми іменами. При цьому слід зазначити, що у творі це безпосередньо вербально не виражається, а асоціативно присутнє у контексті, в його ідейно-смісловому полі.

Тим часом у самому тексті народний митець це протиставлення розгортає у своєрідній ідейно-смісловій площині, зіставляючи програмні світоглядно-ціннісні «документи» цих двох осіб — їхні заповіді. При цьому «Заповіт» Т. Шевченка є його реальною креатцією, схваленою українським суспільством і апробованою часом. І тому у аналізованій монострофі він присутній асоціативно.

Заповіт же М. Хрущова «написаний» ним на вимогу й під диктовку народу. Таким чином, широкі маси, з одного боку, «спонукають» цього державного діяча до політичної смерті, а з другого — демонструють і висміюють його духовні якості. Отож зупинимось й розглянемо глибше, яким саме постає М. Хрущов у представленій монострофі, вкажемо її подібності й відмінності від попередньої, визначимо, в чому криється її оригінальність.

Як ми вже зазначали, і перша, і друга сатирична монострофа кардинально протиставляють Т. Шевченка й М. Хрущова через зіставлення виражених у заповітній формі їхніх ідейно-політичних, морально-духовних цінностей, а також конкретних діянь і звершень. У першій монострофі основна увага зосере-

джується на авантюрно-деструктивній економічній діяльності у сільському господарстві й промисловості: сумнозвісні експерименти з вирощування кукурудзи й хімізацією. У другому творі йдеться про негативні морально-духовні якості. Замість похоронити себе у кукурудзі, як це є у попередньому випадку, диктатор тепер вже просить, аби його хоча б тільки похоронити, навіть не маючи значення де. А звертається він так тому, бо, очевидно, у нього виникають побоювання, що після смерті його взагалі можуть не похоронити. При чому не зробить цього як народ, так і його партійно-державні наступники. І при цьому М. Хрущов добре розуміє, що в одній і в другій сторони для цього є певні підстави — осуд, зневага і ненависть. Що стосується такого кроку з боку народу, то це через те, що його, попри галасливі обіцянки й запевнення, знову було доведено до матеріального зубожіння й напівголодного існування. А ще народ і далше залишався під гнітом хоча й дещо видозміненого, та все ж комуно-радянського режиму, він і далі був змушений терпіти хоча й дещо послаблений і клоунізований, але, все ж, культ диктатора.

Отож, цими поетичними рядками народ цілком виразно дає зрозуміти М. Хрущову, що, попри його відвідини у 1961 р. з пропагандивною метою могили Т. Шевченка у Каневі, за його антинародну діяльність чекатиме не пошана й слава, як Кобзаря, а він повторить ганебну долю Й. Сталіна, тіло якого сам наказав прибрати із мавзолею і похоронити у землі. Ідейно-художня пророча сила цієї короткої монострофи у тому, що вона іронічно-нищівною силою сміху вщент руйнує жалюгідні намагання М. Хрущова ставити себе до рівня Т. Шевченка. Замість цього народний митець майстерно, незаперечно-достовірно, бо ж через пряму мову самого головного персонажа, вибудовує іншу паралель: Хрущов — Сталін.

Суть цієї паралелі доволі об'ємна й промовиста. Безпосередньо у тексті вона носить фрагментарний, конкретний характер — йдеться про однаковість кончини обох керівників московсько-комуністичної імперії: «тягання з ями в яму», тобто зневага над пам'яттю та наруга над мертвим тілом. При цьому, якщо така ганебна кончина Сталіна — це констатація доконаного факту, то стосовно Хрущова — пророче передбачення, яке небагом історія повністю підтвердила.

Це фольклорне передбачення особистісного політичного краху Хрущова засвідчує мудрість і прозорливість народу, його, попри масову облуду радянського агітпропу, правильне розуміння суспільно-політичних процесів у країні. В аналізованій монострофі, коли її образність розглядати в найширшому, узагальненому значенні, чітко простежується також іронічно-зневажливе трактування розпочатої М. Хрущовим у 1956 р. на XX з'їзді КПРС кампанії з розвінчування культу особи Й. Сталіна. Народ розцінює ініціативу Хрущова як поверхову й безперспективну, бо вона не ставить за мету докорінно змінити ідейно-облудну, політично безперспективну й економічно неспроможну московсько-комуністичну систему, а навпаки, покладаючи усю провину на Сталіна, таким чином намагається вберегти кремлівську імперію від народного гніву, відтягуючи її крах. До речі, варто підмітити, що значно пізніше саме таку у своїй суті оцінку хрущовському процесу десталінізації дали науковці [11, с. 339—340; 4, с. 349—350].

Вражає своїм потужним ідейно-смісловим наповненням й блискучим ідейно-художнім вирішенням й ще одна антихрущовська сатирична монострофа. Її ми зафіксували на Канівщині і вперше вводимо тут у науковий обіг:

*Стоїть Тарас над кручею,
Заткали рота онучею,
Ні корови, ні свині,
Тільки радіо в стіні³.*

Аби представити усю широчінь і глибину викривально-висміювального наповнення цього невеличкого тексту, вказати його об'єкти відображення й осмислення, а також розкрити гаму художніх засобів і прийомів, слід вдатися до розгорненого всебічного аналізу.

Почнемо з генезису твору, окреслення історичного моменту з його суспільно-політичними реаліями, що, з одного боку, спричинилися до появи, а з іншого — стали об'єктом викривального спрямування. Адже сатиричний твір завжди є мистецькою реакцією на суспільні реалії конкретного історичного часу. Від респондента ми змогли дізнатися лише досить скупу інформацію: що цей «віршик» побутував

³ Запис. Є. Луць 24.06.2009 р. у с. Яблунів Канівського р-ну Черкаської обл. від аноніма, 1959 р. н., с. сер. Домашній архів Є. Луця.

тут віддавна, його склали «самі люди» і що це «антирадянщина». Тобто вказано на його фольклорних характер і належність до політичної сатири. Звідси через брак більших достовірних відомостей генезис твору виводимо на основі певного логічно-смыслового моделювання.

Отже, виходячи із внутрішніх закономірностей виникнення й функціонування народної політичної сатири, аналізований твір, вважаємо, постав на початку 1960-х рр., після того, коли у 1961 р. на відзначення сторіччя з дня смерті Т. Шевченка на його могилі у Каневі відбувалися масштабні державно-партійні заходи. Найбільш імовірно, що й зародився текст саме на Канівщині. На користь останнього твердження є, з одного боку, безпосереднє візуальне сприйняття народними верствами пам'ятника Кобзареві, зокрема й їхня можлива участь як статистів у партійно-державних заходах на відзначення річниці. З іншого боку, на відміну від переважної більшості зразків антихрущовської сатири, відомих, фактично, по всій території України, аналізований твір зафіксований лише на Канівщині.

Характерною рисою тоталітарних режимів є те, що відзначення різних культурно-історичних подій, річниць, ювілеїв вони в першу чергу використовують як привід для ідейно-пропагандистської кампанії. Основна мета цієї кампанії — за допомогою масових маніпуляцій, перекручень, фальсифікацій спрямувати відзначувану дату чи вшановувану особу на зміцнення свого владно-політичного становища, возвеличення себе як особистостей. Отже, йдеться про ідейно-політичне а також персонально-особистісне збереження режиму.

Саме в такому плані партійно-державне керівництво СРСР на чолі з М. Хрущовим відзначало столітні роковини смерті Т. Шевченка. Творчість Кобзаря шляхом її вульгарно-соціологічної інтерпретації спрямовувалася на утвердження комуно-радянської системи, зокрема хрущовських формально приправлених лібералізмом, а по своїй суті авантюрних політично-економічних реформ. Особистий візит до Канева самого М. Хрущова, позірне ним вшанування Кобзаря мало на меті таким чином піднести серед широких народних мас його авторитет, що стрімко опускався внаслідок бездарного керівництва державою, а звідси й тотального зuboжіння людей.

Тим часом український народ, навчений гірким досвідом життя в московсько-комуністичних реаліях, не лише правильно зрозумів справжню сутність і мету цієї ідейно-пропагандистської кампанії, а й адекватно на неї відреагував засобами уснопоетичної сатири.

Перший рядок аналізованого тексту виконує інформативно-констатуючу функцію — повідомляє про вшанування пам'яті Шевченку, і не відзначається якимось викривально-висміювальним наповненням. Навіть навпаки, пафосне звучання засвідчує шанобливе ставлення народних мас до свого народного поета й по суті схвалює його возвеличення. Цим водночас руйнується монополія влади на вшанування Кобзаря, а особливо на інтерпретацію його творчості. Народ заявляє, що у нього є глибока пошана до Шевченка і є своє, осягнене чистими помислами й щирим серцем розуміння його поетичного доробку. І зрозуміло, що українці категорично не сприймають нав'язуваного їм московською владою трактування Шевченка.

Сутність московсько-комуністичного препарування, знеукраїнення Т. Шевченка влучно окреслив Євген Маланюк, проте не поетичними рядками, а у прозових «спостереженнях»: «Знечулювалося у читача саму Шевченківську емоцію, самий інстинкт шевченківства для того, щоб — у відповідний момент — вирізати Шевченка з національної психіки майже хірургічним способом» [8, с. 352]. Тим часом ця ж сутність, можливо, навіть в ширшому обсязі народ неперевірено виразив у поетичній мініатюрі.

Народний митець не вдається до якогось розгорненого, деталізованого окреслення усіх тих ворожих викривлень і фальсифікацій поетової творчості. Адже це з художньо-естетичного погляду переповнило б текст багатослів'ям, отже роззосередило б увагу реципієнта, відвернуло б від найголовнішого. Натомість у монострофі це виражено однією-єдиною метафорою «заткали рота онучею». Ідейно-смыслова й художня потуга криється не лише у метафорі самій по собі як художньому засобі, але й передовсім у тому, що вжита вона у потрібному місці й у відповідний час. Тобто якраз конкретно-історичний момент й мистецький контекст надають цій метафорі оригінального звучання й примножують естетичний потенціал.

Стійке словосполучення «заткати (вар. закрити, заперти, не поганити та ін.) рота» — це поетичне

кліше, доволі поширене у традиційному фольклорі, передовсім у пареміях. Проте там воно має децю іншу конотацію й вживається в іншому контексті. У прислів'ях і приказках його головним чином вживають зі сторони морально-етичної норми суспільства до осіб, що словесно порушують ці норми: брешуть, лихословлять, хулять, ображають й зневажають інших. Це також стосується тих, що дошкуляють іншим своєю невгамовною балакучістю. Як правило, це хоча й в досить експресивній, категоричній формі, та все ж лише оцінка й рекомендація звинуваченому самому виправитися: «Замкни си писок!» [3, с. 202], «Не погань писка!» [3, с. 709], «Май менший писок, більші очі» [3, с. 708], «Годі з писка хольяву робити» [3, с. 708]. В окремих випадках порушника попереджають, що його можуть виправити силою: «Запри си писок, бо дістанеш по мельдунку!» [3, с. 708].

Використання такого вже знаного уснопоетичного кліше — це доволі мотивований творчий прийом, за допомогою якого новітній текст «вживляється» у фольклорну традицію. В такий спосіб новотвір сповнюється притаманними фольклору позитивними якостями: народністю, масовою суспільною значимістю змісту, відшліфованою художністю, усністю побутування та ін. І при цьому це не механічне використання традиції заради неї самої, як декорації, а її закономірне творче застосування з метою оригінального відображення й осмислення нової суспільної реальності.

Звідси в аналізованому тексті ідейно-смыслову конотацію суб'єкта й об'єкта цього поетичного кліше змінено, фактично, на протилежну. При цьому й в естетичному плані воно набуває нового оригінального звучання й цим новаторством загострює увагу реципієнта. Тепер замість морально-етичної норми суспільства суб'єктом виступає одіозний московсько-комуністичний режим на чолі з його правителем-диктатором. І предикат, тобто його дія спрямована не на окремих негативних осіб, а на народного поета як на найбільшого представника й виразника цінностей та устремлень широких суспільних мас. Знову ж таки інша й мета суб'єктної дії — не рекомендаційна виховна, а репресивна. Отож «затикання рота онучею» — це надзвичайно коротке, влучне й вичерпне, художньо довершене вираження того грубого, цинічного насильства московських поневолевачів над особистістю й творчістю Кобзаря. Водно-

час це й неперевершена характеристика самої влади, її моральної нікчемності, насильницько-садистичного ества, панічного страху перед силою духу й волелюбністю українців. Художня деталь «онуча» — брудна огидна ганчірка, як відповідний символ в особливий спосіб підсилює вираження справжньої сутності комуно-радянської системи та її керівництва.

«Заткати рота онучею» — хоча своїми витокami й сягає традиційної фольклорної поетики, проте вже значною мірою трансформована, оновлена метафора. Її особливою ознакою є те, що в ній художня правда цілковито співвідноситься з правдою історичною. Бо ж затикання рота ганчіркою — це не лише художня образність, але й досить часто застосовувана реальна практика масивної репресивної машини СРСР. Звідси помітним є цікаве явище, що його можна назвати «розметафоренням» метафори, коли художня умовність ніби стає прямим фотографічним відображенням реальності. При цьому також досягається потужний ефект достовірності представлено-го у тексті художнього узагальнення й типізації.

Примітно, що в тексті прямо не зазначено, кому саме закрили рота. З контексту зрозуміло, що передовсім йдеться про Т. Шевченка. Проте відсутність прямої про це вказівки — це вдалий творчий прийом розширення асоціативного поля, що як наслідок помножує ідейно-смыслову наповненість тексту. Йдеться про розширення парадигми тих, над ким коять насильство. Крім Кобзаря з його творчим спадком, ще й в узагальненому плані — стосовно всієї української нації.

Проте народ не збирається мовчки коритися, не піддається залякуванню, не мовчить, а відважно говорить правду, виражаючи її у двох наступних рядках. Це коротке, влучне й надзвичайно ефективне заперечення владної брехні про успіхи сільськогосподарської реформи М. Хрущова, словоблудства про підвищення матеріального й культурного добробку селян. І робиться це за допомогою двох коротких, художньо типізованих картин, що дуже точно характеризують, до якого господарського й культурного стану хрущовська влада довела народ.

Не є таємницею, що вислів «ні корови, ні свині» — це поетичне кліше, що виникло й дуже широко використовувалося у фольклорній сатурі на сталінську колективізацію. Як приклад, наведемо хоча б наступні зразки:

*Ні корови, ні свині,
Одіж рвана на мені,
В хаті нічим протопити,
Гріє Сталін на стіні [9, с. 185].
Або ось ще один:
Встань, Володю, подивись,
До чого ми дожились:
Ні корови, ні свині —
Тільки Сталін на стіні [13, с. 41].*

Ідейно-сміслові навантаження й художню специфіку цього поетичного кліше автор ширше розглянув у статтях «Сатиричне змалювання Сталіна у монострофах» [6] та «Фольклорна сатира на Сталіна як організатора й винуватця голодомору» [7].

Отож народний митець, виходячи із законів уснопоетичного творчого процесу, опирається на попередню фольклорну традицію, органічно вживлюючи її у свій твір. І це не просто механічне перенесення, а майстерно застосований прийом актуалізації, що не менш реально відображає новочасну дійсність — ініційовану Хрущовим насильницьку заборону селянам вести домашнє господарство. Крім влучного окреслення злиденного становища народу, це кліше тут виконує ще одне, нове, дуже важливе завдання. Через прийом ототожнення воно показує, що становище селян сталінських часів колективізації нічим не змінилося й залишається таке ж і за Хрущова. Звідси це твердження знову ж таки в'їдливо висміює так звані хрущовські реформи. Зазначено, що вони тільки на словах, що це звичайна демагогія, формальні маніпуляції, що мають на меті зберегти московсько-комуністичну систему без суттєвих змін.

При цьому в особливо дошкульний спосіб також викривається й висміюється й так звана хрущовська десталінізація. За допомогою прийому ототожнення стверджується, що за своєю сутністю через таке ж ставлення до народу, нещадного його економічного й духовного гніту, Хрущов попри нібито гучну критику й викриття злочинів Сталіна, фактично нічим від нього не відрізняється. Отож десталінізація в розумінні народу — це звичайна пропагандивна кампанійщина, загравання у демократію й лібералізацію, аби таким чином уникнути загрозливих для режиму соціальних збурень.

Художня картина «тільки радіо в стіні» — це адекватна оцінка народом розпочатої в епоху М. Хрущова масової радіофікації населення. З контексту бачиться, що говориться про цей процес з іро-

нією, й це цілком вмотивовано. У цивілізованих, демократичних державах науковий прогрес, зокрема й радіо, використовувався на благо суспільства. Тим часом при тоталітарних режимах досягнення наукового прогресу були й залишаються передовсім засобами агітаційно-пропагандистського маніпулювання свідомістю народних мас з метою тримати їх у покорі а навіть і робити своєю опорою.

Ще сталінський режим широко використовував у своїх цілях таке модерне мистецтво, як кіно, й це теж не залишилося осторонь сатиричного фольклору. Так в одній з тогочасних моностроф співалосся:

*Нема хліба, нема кики,
Тільки кіно і музики...
Ми голодні і сумні,
З нами Сталін на стіні [1, с. 126].
Або, наприклад, ще такий вірш:
Мати в СОЗі, батько в СОЗі,
Діти плачуть на дорозі,
Нема хліба, нема сала,
Тільки кіно та вистава [1, с. 242].*

Звісно, що народ чітко зрозумів справжню мету й завдання як сталінської кінофікації, так і хрущовської радіофікації, тому й відверто висміював їх.

Своєю ідейно-сміисловою значимістю й художньою довершеністю аналізовану монострофу по праву можна віднести до кращих зразків української фольклорної політичної сатири.

Таким чином, наше дослідження у підсумку дає усі підстави констатувати, що у часи московсько-комуністичного поневолення України, попри численні фальшування, замовчування й заборони усїєї правди про життя і творчість Т. Шевченка, Кобзар ніколи не переставав бути народним, національним поетом. Широкі суспільні маси не лише правильно сприймали його біографію та поетичну спадщину як найвищу духовну й філософську цінність, але водночас органічно використовували її креативний потенціал у своїй уснопоетичній творчості для вирішення злободенних суспільно-політичних, культурно-духовних та економічних проблем.

1. 33-й: Голод: Народна Книга-Меморіал / упоряд. Л.Б. Коваленко, В.А. Маняк. — Київ: Радянський письменник, 1991. — 584 с.
2. Вовкодав В. Доба сталінізму і застою у приказках земляків Кармелюка / Володимир Вовкодав // Прапор. — 1990. — № 6. — С. 167—171.

3. Галицько-руські народні приповідки : у 3-х т. / зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. — Т. 2. — 818 с. — (2-е вид.).
4. Історія України / відп. ред. Ю. Сливка ; керівник авт. кол. Ю. Зайцев. — Львів : Світ, 2002. — 520 с. — (Вид. 3-тє, перероб. і доп.).
5. Луньо Є. Поетизація і героїзація Євгена Коновальця у народних піснях / Євген Луньо // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху ; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 2006. — Збірник 8. — С. 130—153.
6. Луньо Є. Сатиричне змалювання Сталіна у монострофах / Євген Луньо // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Т. CCLIX. Праці Секції етнографії і фольклористики. — Львів, 2010. — С. 583—626.
7. Луньо Є. Фольклорна сатира на Сталіна як організатора й винуватця голодомору (на матеріалі малих жанрів) / Євген Луньо // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — Випуск 43. — Львів, 2010. — С. 157—168.
8. Маланюк Є. Малоросійство / Євген Маланюк // Український націоналізм. Антологія. — Т. 2 / упоряд. В. Рог. — Київ : Українська Видавнича Спілка ім. Юрія Липи, 2011. — 352 с.
9. Мовчан Ю. Незабутне і непростене: Історія однієї української селянської родини між двома війнами: Спогад / Ю. Мовчан ; вст. сл. авт. — Буенос Айрес : Наук.-досл. т-во укр. термінології, 1982. — 187 с. (185).
10. Народна поезія про хімію та хімічну промисловість / добірка, вступна замітка та примітка Д.О. Кушнаренка (с. Попівка на Конотопщині) // НТЕ. — 1959. — № 1. — С. 19—23.
11. Остафійчук В. Історія України: сучасне бачення / Василь Остафійчук. — Київ : Знання-Прес, 2007. — 424 с.
12. Пісні УПА / зібрав і зредагував Зеновій Лавришин // Літопис Української Повстанської Армії. — Торонто : Літопис УПА, 1996 ; Львів : Спільне українсько-канадське підприємство Літопис УПА, 1997. — 554 с.
13. Український політичний фольклор / упорядкування, передмова, коментарі Є.М. Пашенка. — Київ : Видавець Микола Петренко, 2008. — 100 с.
14. Юрик П. Тільки Сталін на стіні. Фольклор епохи соціалізму та будівництва комунізму / зібрав та упорядкував Пилип Юрик. — Електронний ресурс. Режим доступу: http://pilypyurik.com/index.php?option=com_content&view=article&id=640:2014-10-06-13-02-28&catid=27:2009-04-12-12-43-01&Itemid=54

Yevhen Lunyo

KOBZAR VS. DICTATOR:
TARAS SHEVCHENKO'S PERSONALITY
AND MOTIVES IN PEOPLE'S SUNG SATIRIZING
OF MYKYTA KHRUCHEV

In the article written upon the bases of original textual small folklore genres by means of their detailed ideo-artistic analysis the point has been traced of T. Shevchenko's personal way and measure as well as his poetical motives were used in people's sung political satirizing of Kremlin dictator, the ruler of Soviet empire M. Khruchev.

Keywords: folklore political satire, T. Shevchenko, Testament by T. Shevchenko, small folklore genres, M. Khruchev, Moscow-Communist system, totalitarian regime.

Евген Луньо

КОБЗАРЬ ВЕРСУС ДИКТАТОР:
ЛИЧНОСТЬ И МОТИВЫ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО
В НАРОДНОЙ ПЕСЕННОЙ САТИРЕ
НА НИКИТУ ХРУЩЕВА

На основании оригинальных текстов малых фольклорных жанров с помощью их детального идейно-художественного анализа в статье прослежено каким образом и в какой мере мотивы поэтических произведений Т. Шевченко использованы в народной песенной политической сатире на кремлевского диктатора, руководителя советской империи Н. Хрущева.

Ключевые слова: фольклорная политическая сатира, Т. Шевченко, «Завещание» Т. Шевченко, малые фольклорные жанры, Н. Хрущев, московско-коммунистическая система, тоталитарный режим.